

Hannele Huhtala

Empatiaharjoituksia & n-haastattelussa Henriikka Tavi

Runoilijafilosofi Henriikka Tavi (s. 1978) joutuu hämmennyksiin Runokuun avajaistapahtumassa, kun suorana lähetyksenä radioitavan tapahtuman toimittaja Tarleena Sammalkorpi kysyy häneltä: ”Miltä nyt tuntuu, kun esikoisrunoilijana olet liittynyt kirjailijoiden ja runoilijoiden linjaan?”

Tavi hiljenee. ”Nololta”, hän vastaa viimein ja naurahtaa: ”Kun täytyy puolustella tätä.” Tämä on Tavin iloisen sekatekninen esikoisrunokokoelma *Esim. Esa* (Teos 2007), jossa jokainen sivu yllättää, ainakin visuaalisesti. Runot ovat neljän viiden edellisen vuoden ajalta. ”Osittain olen käyttänyt jotain vielä vanhempaa materiaalia uudelleen.” Aktiivinen aika esikoisrunokokoelman tekemiseen oli pari vuotta. Sen kestäessä Tavi kävi Kriittisen korkeakoulun kirjoittajalinjan. ”Minulla on sekalainen runousoppi. Olen kirjoittanut myös vanhentuneita avantgardistisia tyylinäytteitä. Olen ajatellut, että mikseivät nekin olisi yhä käyttökelpoisia keinoja.”

Tavi sanoo yllättyneensä palautteen määrästä. ”Eihän sitä muiden kirjoista seuraa kaikkea kritiikkiä, mitä ne saavat. Muutamia todella positiivisia kritiikkejä on tullut, muutamia nihkeitä. Mutta olen tyytyväinen kritiikin laatuun. Toisaalta on vaikea hyväksyä, kun oma kirja lokeroidaan johonkin luokkaan. En tiedä ketään, joka sanoisi, että oma kirja on vaikka postmodernia tai jotain muuta tiettyä tyyllilajia.” Myönteisimmin Tavin teoksen arvioivat *Nuori Voima* ja *Demi*. Runoilija ajattelee olevansa suomalaisen nykyrunouden sisäpiirin ulkopuolella.

”*Esim. Esaa* kirjoittaessani olin mukana Kriittisen korkeakoulun kursseilla ja siellä on vahva opettajakunta.

Sitä kautta muodostuu osittain myös käsitys lukijakunnasta.

Kirjoittamiseni on ollut jonkinlaista dialogia sisäpiirin ja ulkopuolen välillä. Yleisönä ovat samanaikaisesti sekä ne, jotka ovat sisällä että ne, jotka eivät tiedä runoudesta mitään.

Vaikkei tekstini ole kovin kommunikoivaa, olen yrittänyt säilyttää tai saada mukaan sellaisia pieniä ikkunoita, lauseita tai huudahduksia, jotka sanotaan ihan täysin suoraan, sielu auki. En ole innostunut mistään symbolijärjestelmistä, siitä että asiat tarkoittaisivat jotain muuta. Vaikka en pidä tekstiäni myöskään yksiselitteisenä. Olen halunnut jättää runoihin kohtia, joissa tunne tulee suoraan.”

Päin penseyttä

”Kieltämättä kuvaksi taitettujen runojen tavoin villit tekstirivit tuntuvat konstailulta. Tällaisia muotoratkaisuja voisi sanoa ’tapataiteeksi’. Visuaaliset leikit, mukaan lukien tiukasti neliömuotoon taitetut proosarunot, ovat oman aikamme pyrkimystä tehdä runokirjoista eräänlaisia tekstinäyttelyitä, gallerioita.” Näin kirjoittaa Markku Soikkeli Tavin kirjasta omalla internetsivullaan.

”Filosofius on ehkä enemmän esimerkiksi keskustelussa otettava asenne kuin ammatti. Jokin sellainen aggressiivinen tapa tarttua asioihin sellaisella ihme asiantuntijuudella, joka johtuu vain siitä, että osaa tehdä erotteluja asioiden välillä. Vähään aikaan en ole ajatellut itseäni filosofina.”

”Tekstigalleria kuulostaa mahdolliselta”, Tavi vastaa. ”Mutta tuntuu inhottavalta, että sitä kutsutaan konstailevaksi. Ehkä se konstailevuus tulee siitä, että se on jo tehty. Mahtaisiko tämä kirjoittaja sanoa samaa, jos tämä olisi uusinta uutta? En tiedä. Jotenkin tuntuu, että lukijat pelkäävät. Lähinnä kai sitä, että heitä huijattaisiin. Mutta myös tavallisessa, normaalilta näyttävässä, runossa voi yhtä lailla konstailla. Varmaan jokainen runoilija kuitenkin konstailee jollain tavalla joskus.”

Nykyrunouden uhka on Tavin mukaan liika julkisuus ja tuotteistus. ”Runous on enemmän erilaista poseerausta sen sijaan että se olisi jossain piilossa. On vaikea kirjoittaa, jos on parrasvaloissa. Trendit ovat välttämätön paha. Voihan siinä olla vaaransa, jos kokeellisuudesta tulee trendi. Jos siihen menee mukaan vain aallon takia.”

Kimmo Koskinen tulkitsee *Kiiltomato*- kirjallisuuskritiikin verkkolehdestä, että *Esim. Esa* on reaktio länsimaisen elämänmuodon hulluuteen ja olosuhteisiin, jotka olisivat muutettavissa: ”Tavin runoissa kyseenalaistetuiksi joutuvat myös taide ja avattu runokirja. Viimeinen runo ’EROLINTUHATTUPA’ korostaa tekstiä materiaalina, josta saattaa löytyä vaikka mitä.” Mainitussa runossa yhteen kirjoitetut sanat lomittuvat ja soljuvat sisäkkäin. Kokonaisuutta on lähes mahdoton lukea sanasta sanaan. ”Ei sen runon ajatus ollut korostaa kielen materiaalisuutta”, Tavi toteaa mutta myöntää, että ”olen käyttänyt kieltä ihan täysin merkityksestään erotettuna”.

”Olen taistellut sen kanssa, mihin kieli taipuu. En ajattele, että tällainen tapa tehdä runoutta olisi elämästä puhuvan lyriikan vastakohta. Kieli nyt vaan on sellaista, että on aika kontingenttia, mitä sanat tarkoittavat. Se on kielen olemus. Kieli on muotoiltavissa. Ei tämä mikään minun teoriani ole, mutta ajattelen, että kirjoittamalla voi todellisuuden muotoilla uudeksi esineeksi. En sillä tavalla pyri suojelemaan kieltä.”

Koskinen kysyy, ”piristääkö esimerkiksi dadaistinen ote nykyrunoutta, vai auttaako se vain panemaan kat-

kolle runouden oman pään?” Tavi ei tunnustaudu dadaistiksi: ”Se ei ehkä näy tuosta kirjasta, mutta minusta osuvampi kuvaus olisi käsitteellinen kirjoittaminen. Runoudessani on myös paljon perinteistä. Dadaistinen kuulostaa yksinkertaistavalta ja jotenkin nololta. Jossain vaiheessa lueskelin suomalaista nykyrunoutta, ja siitä huokui tietynlainen värittämyys, nihkeys ja niukkuus. Niin kuin kirjoittaja haluaisi säästellä runoa itsellään sen sijaan, että antaisi lukijalle kaikkensa. Ajattelin, että kielellä voi tehdä paljon muutakin. En tiedä, piristääkö se, mutta tarkoitus oli ainakin.”

Kotina filosofia

”Mä en ole kovin kiinnostava henkilö”, Tavi nauraa, kun kysyn, miten hän päätyi runoilijaksi. Hänen reittinsä kulki musiikin ja filosofian opiskelun kautta.

Kymenlaakson Vehkalahdelta kotoisin oleva Tavi muutti perheineen lukioikäisenä Keravalle. Sibeliuslukion hän kävi Helsingissä. Suoraan lukion jälkeen Tavi aloitti teoreettisen filosofian opiskelun Helsingin yliopistossa. ”Minulla ei riittänyt rahkeet musiikin puolella tehdä sitä ihan tosissaan. Mutta sellainen arvomaailma minulla oli, ettei mikään kauppakorkeakoulu olisi tullut kysymykseen. Innostuin filosofiasta lukion ainoasta kursista. Taiteet ja humanismi olivat itsestään selvä kenttä tulevaisuudelleni.”

Tällä hetkellä Tavi työskentelee suomen kielen opettajana Helsingissä ruotsinkielisessä lukiossa, Gymnasiet Lärkanissa. Pro gradu -työnsä *Tyhjä, dogmaattinen ja täydellistyyvä skeptisismi* (2003) Tavi teki G. W. F. Hegelin antiikin ja modernin skeptismin kirjoituksista. Hän tutki, ”miten Hegel yrittää tehdä oman systeeminsä vahingoittumattomaksi”.

”Pyrin tiiviisti esittämään, miten Hegel, joka halusi rakentaa absoluuttisen metafysisen systeemin vastasi skeptikkojen tarjoamaan haasteeseen. Hegelin näkökulmasta myös Kant ja etenkin Kantin seuraajat olivat jonkin sortin skeptikkoja. Hegel pyrki vastaamaan Kantin haasteeseen ottamalla avukseen antiikin skeptikot ja näiden *epokhen* eli arvostelmasta pidättäytymisen menetelmän. On olemassa tulkintoja, joiden mukaan nuoren Hegelin antiikin skeptikkoharrastus olisi vaikuttanut ratkaisevasti dialektisen menetelmän syntyyn.

Loppujen lopuksi yksi kiinnostavimmista oivalluksista on kuitenkin kartesiolaisen epäilyn keskeisyys Hegelin filosofialle ja etenkin logiikalle. Hegel kritisoi antiikin skeptikkoja siitä, että nämä mitätöivät epäilynsä, koska epäilevät epäilyn itsensä olemassaoloa. Hegel taas ’perustaa’ filosofiansa kartesiolaiselle perusoivallukselle: ajattelu on. Descartesin argumentin seuraava askel, minän olemassaolo, on sen sijaan Hegelin mukaan jo liikaa oletettu, eli siis ’äärellistä ajattelua’ hegeliläisittäin.”

Tavi sanoo haaveilevansa ja kaipaavansa filosofian pariin. ”En nyt välttämättä kaipaa ihan mitä tahansa teoriaa.” Hegelin sijaan saattaisi kiinnostaa jokin runouden filosofian aihe. Aika vain ei nyt riitä filosofian vaatimaan lukemiseen ja ajattelemiseen. Sivuaeineina Tavi

luki yleistä kirjallisuustiedettä ja estetiikkaa. Helsingin yliopiston filosofian laitos ei Tavilta saa erityistä kiitosta hengestään.

”Jotenkin siellä huokui tunnelma, ettei oikein ollut tervetullut.” Sen sijaan Tavi muistaa lämmöllä opiskelukavereitaan ja lukupiirejä.

”En ajattele filosofiaa ammattina enää. Voisin ajatella olevani tutkija, ainakin se on minusta mukavampi ammatti kuin opettaja. Filosofius on ehkä enemmän esimerkiksi keskustelussa otettava asenne kuin ammatti. Jokin sellainen aggressiivinen tapa tarttua asioihin sellaisella ihme asiantuntijuudella, joka johtuu vain siitä, että osaa tehdä erotteluja asioiden välillä. Vähään aikaan en ole ajatellut itseäni filosofina. Ehkä filosofius on vähän myös sitä, että puolustaa filosofiaa ja sen paikkaa. Minä olen kuitenkin ihan selkeästi filosofiasta kotoisin.”

Filosofian pariin Tavi on yhtä kaikki päässyt *Tuli & Savu*-lehdessä. Lehden tekeminen on Tavin mukaan lähinnä vapaaehtoistyötä. Runon ja filosofian liitosta hän pitää hyvänä yhdistelmänä: ”Filosofia on sopiva aine, jos haluaa kirjoittaa.” Ja onhan filosofi-runoilijoita Gunnar Björlingin tapaan. Taville runous sopi, koska ”en ole mikään perinteinen kirjallisuusihminen, lukemisen rakastaja. Sen sijaan musiikki ja filosofia, ennen kaikkea taistelut kryptisten hegelien ja hölderlinien kanssa ovat koulineet minua myös kirjoittajana ja opettaneet minua lukemaan runoutta. Runo ei ole niin kirjallisuutta, vaan ehkä välialue kirjallisuuden, musiikin ja puheen välillä. Ja siinä on ajattelu niin vahvasti mukana.”

Tavi viehättyy ”epäpuhtaasta filosofiasta”. Hän puhuu teksteistä, joissa filosofia nykynäkökulmasta tekee törkeän rajarikoksen, sotkeutuu esimerkiksi tieteen alueelle spekuloidaan. ”Jossain vaiheessa olin innostunut Schellingin luonnonfilosofiasta ja siitä, mitä hän kirjoittaa materiasta. En tietenkään tajunnut mitään, minulla on täysin olemattomat tiedot luonnontieteistä, nykyaikaisistakin. Toisaalta olen ehkä suhtautunut runouteen vähän niin kuin yrittäisin päästä sisälle johonkin hermeettiseen kielelliskäsitteelliseen todellisuuteen, jossa on vain muutamia tunnistettavia pisteitä. Siis samankaltaisessa hämähämyssä hapuillen kuin aikoinani aloin lukea Hegeliä.”

Tuli & Savu-lehden päätoimittaja Harry Salmenniemi kommentoi kysyttäessä: ”Henriikasta tekee poikkeuksellisen kriittisyys ja tarkkuus yhdistettynä täydelliseen enakkoluulottomuuteen.” Salmenniemi pitää Tavin runokokoelmaa merkkitoksena suomalaisen nykyrunouden kentällä.

”Henriikan kanssa olemme puhuneet viisastelun sivumausta monissa suomalaissa runokokoelmissa, ja viisastelun täydellinen välttäminen on tyyppillistä *Esim. Esalle*, joka on nimestä lähtien uuden suomalaisen runon hienoimpia avauksia. Se että uskaltaa olla esikoiskokoelmastaan lähtien oma viisas ja typerä oma itsensä, ei ole mikään pieni asia.”

Antologiassa *Uusi ääni* Saira Susiluoto ja Eino Santanen esittelivät 2006 uuden runon keskeisiä tekijöitä

Valokuva: Pauliina Leikas

1995–2005. Heidän mukaansa eletään suomalaisen runouden uutta kulta-aikaa. Tavi nyökyttelee: ”Suomalaisella nykyrunoudella menee pelottavan hyvin, on vilkasta ja on hyviä kirjoittajia. Runoudelle on kulttuuri olemassa, ja runoja julkaistaan muuallakin kuin runouslehdissä. Esimerkiksi Nuoren Voiman Liitto ja runousyhdistys Nihil Interit ovat tehneet pitkään työtä runouden hyväksi. Nykyään runous on elävä kulttuurin muoto.”

Runo juoksee

Tuli & Savu, Nokturno-sivusto, *Parnasso* ja ruotsalainen runolehti *OEI* ovat julkaisseet Tavin runoja. Hänellä on myös blogi, mutta siitä hän ei ole erityisen ylpeä. Hän pitää verkkoa silti hyvänä väylänä runoudelle. ”Netissä julkaiseminen on pyyteetöntä eikä sillä tavoitella voittoa. Blogit ovat hyvä väylä julkaisulle myös siinä mielessä, ettei runoudessa pitäisi olla laatukriteerejä, että kuka saa kirjoittaa. Omalle kirjoittamiselleni se ei ehkä sovi. Teksti on niin nopeasti julki siellä.” Muodikkaaseen hakukonerunouteen Tavi ei tunne itse vetoa. ”Sitä on jotenkin vaikea oikeuttaa itselleen, kun takaraivossa kummittelee kuitenkin taiteilijamyytti”, Tavi heittää.

Hänen kokoelmansa runo ”Kuin kattolamppu” rakentuu nettikeskusteluista. Siihen liitetty kukankuva on sekin verkosta noudeutu: ”Sen pitäisi olla vaaleanpunainen, levähtänyt ruusu. Valitettavasti kirjaan päätyntä ruusua ei oikein voi ruusuksi tunnistaa. Kuva kuuluu välttämättömästi tähän runoon ja kirjaan. Mie-

” Ajattelen enemmän sitä, mikä ylipäättään on runon tehtävä yhteiskunnassa kuin että se olisi poliittinen toimija. Taide voi suojella yksilöä sitä kautta, että taide tukee subjektiutta, antaa yksilölle mahdollisuuden omaan tilaan ja aikaan.”

lestäni siinä runossa sisältö ja muoto vastaavat toisiaan. Se oli se tapa, jolla sillä hetkellä halusin asiaa käsitellä.”
Esim. Esan aukeamilla juoksee yksi runo lähes läpi koko kirjan. Tavia naurattaa:

”Rimpsu eli alalaitaruno syntyi vastauksena erään opettajani kritiikkiin. Hänen mukaansa kirjasta puutuivat maailma ja konteksti. Reagoin siihen voimakkaasti tunteella. Alalaitarunon hahmo syntyi jo tuon keskustelun aikana. Ehkä se nyt ei niin omaperäistä ole, mutta se oli se keino, millä sain runoja taustoitettua ja näytettyä, että tämä liittyy tähän. Sitä piti tehdä vähän mittatilaustyönä, eikä sitä ole ihan kaikilla sivuilla kirjassa. Kustannustoimittajani Silja Hiidenheimon kanssa kävimme läpi paikkoja, joihin rimpsu piti vielä saada jatkumaan hirveässä kiireessä vielä viimeisellä viikolla ennen painoon menoa.”

Kirjailija vahti tarkkaan kirjan taittumista. ”Olen miettinyt jokaisen rivivälin ja sisennyksen pedanttisen tarkkaan. Vaikka visuaalisuudella on iso osa teoksen kokonaisuudesta, kyse ei ole pelkästään visuaalisuudesta, vaan luku- ja esitysohjeista. Siitä missä hengitetään, missä pidetään tauko.” Tavi vaikuttaa tyytyväiseltä lopputulokseen, vaikka hän onkin löytänyt muutamia virheitä. ”On hämmentävää, kun julkaiseminen tapahtui niin nopeasti.”

Aistillisuuden paino

Avointa poliittisuutta Tavi pitää vaikeana lajina runoudessa. Tavi myöntää, että voisi tehdä runon jonkin tärkeän asian puolesta, mutta hän ei ajattele poliittisen runon olevan sen kummempi vaikutuskeino kuin retorisesti hyvin rakennettu puhe ylipäättään. ”Kyllähän voisin tehdä runon vaikka Itämeren saastumisen tai ilmastonmuutoksen vastustamiseksi. Ei se ehkä ole hirveän tehokasta, mutta toistolla on vaikutuksensa.”

”Se on jotenkin vastoin runouden luonnetta, vastoin sen itsemääräytyneisyyttä. Ajattelen enemmän sitä, mikä ylipäättään on runon tehtävä yhteiskunnassa kuin että se olisi poliittinen toimija. Taide voi suojella yksilöä sitä kautta, että taide tukee subjektiutta, antaa yksilölle mahdollisuuden omaan tilaan ja aikaan. Elämme yh-

teiskunnassa, jossa ihmisten aika on koko ajan jonkun muun käytössä ja ihmiset koko persoonassaan on valjastettu työhön tai jonkin projektin eteenpäin viemiseen. Se on hyvää treeniä, kun käy jossain taidenäyttelyssä, jossa joutuu katsomaan jotain vaikeaa, jotain mikä on sekä älyllistä että aistillista, ja joka vie aikaa. Empatia- ja keskittymislihakset harjaantuvat. Tavallaan taide monimerkityksisyydessään harjaannuttaa pois yksinkertaisemmista reaktiivisista toimintatavoista. On jonnakkaita vapautta, että ihminen sallii itselleen aikaa. Ehkä myös runous voi toimia tällaisena vapauttajana.”

Poliittisuuden ei Tavin mukaan tarvitse rajoittaa huomion kiinnittämiseen yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Hän kertoo vaikuttaneensa Martti-Tapio Kuuskosken ja Laura Lindstedtin *Filmihulluun* kirjoittamasta uuden taiteen manifestista, jossa vaadittiin taiteelta ajattelu- myönteisyyttä. ”Yhteiskuntamme tuntuu olevan niin ajattelua vieroksuva. Minua tympii vaatimus, että kirjoittajan pitäisi pysytellä konkretiassa ja välttää kuivakasta teoretisointia. Maailma on väärällään käsitteitä, käsityksiä ja teorioita. Niihin sitoutuu niin valtavasti tunnetta ja tunteet pitävät meitä vallassaan. Minua kiinnostavat muodot, jotka liikkuvat toisaalta jossain teorian ja ajattelun sekä toisaalta tunteen ja aistimellisuuden välillä. Minulla on jonkinlainen aavistus siitä, että tämänkaltaisella, tuotteistumattomalla taiteella on ja olisi myös valtaa kumoavaa potentiaalia.”

Tavin harrastuksiin kuuluu Postmoderni Akateeminen Karjalaseura, PAX. Seuran verkkosivuilla määritellään, että se ”pohtii tieteen ja taiteen keinoin heimolaisuuden, perinteisyyden, kotiseudun ja muiden juurevien asioiden merkitystä maailmassa, jossa ihminen on yhä riippumattomampi elinympäristöstään ja identiteetit yhä irrallisempia ja vaihtuvampia.” Tavin mukaan suunnitteilla on kirja karjalaisuudesta nuorten maailmankansalaistuvien kaupunkilaisten näkökulmasta. Seura on myös käynyt tutustumassa Karjalan kyliin. ”Siellä teki pieniä havaintoja maailmasta. Olen esimerkiksi tottunut ajattelemaan, että kielitaito mittaa jollain tavalla ihmisten pärjäämistä maailmassa. Kielitaitoiset ihmiset menestyvät. Samaan aikaan kuitenkin esimerkiksi paanjärveläiset mummut, jotka ovat eläneet omissa pikkukylässään samassa talossa vuohien ja lampaiden kanssa, puhuvat arjessaan venäjää ja karjalaa. Ja kommunikoivat lisäksi suomalaisturistien kanssa sujuvasti suomeksi.”

Tavi on kielten kanssa tekemisissä päivittäin lukion opettajana. ”Kursseillani olen luettanut paljon runoja. Joku pohtikin kirjallisuuskurssini palautteessa, että onko todellakin perusteltua, että me luetaan näin paljon runoja. Kyllä se pisti miettimään, että onko määrä kohtuullinen!” Runoutta arastellaan, vaikka runoilijoihin törmää viestimissä kaiken aikaa. Tavi sai nähdä, miten Teemu Mannisen keskustelupalsta-aineuksesta koostettu runo ”Ihmiset rulaa” upposi lukiolaisiin todella hyvin.

”Kouluissa pitäisi lukea runoutta siinä missä muuta kirjallisuutta. Toisaalta minusta tuntuu, että ihmiset lukevat, vaikka ei runokirjoja hirveästi osteta. En tiedä, pitääkö runouden pariin niin houkutellakaan ketään.”